

---

# A FONDO

---

Caderno de análise.  
Quinta-feira, 26 de marzo de 2015 • Número 104

---

**SER**  **OS GALIZA**



## 25 ANOS DESPOIS: AS DÚAS MORTES DE CARVALHO CALERO

Mesmo de morto, Carvalho Calero segue a ser unha figura incómoda. Tanto que na Real Academia Galega da que foi membro seguen sen dedicarlle o Día das Letras. Ao pai do reintegracionismo, primeiro catedrático de Lingüística e Literatura na Universidade de Santiago e autor da primeira novela en galego da posguerra non lle faltan méritos. O problema foi máis ben o contrario: sobroulle coherencia cos seus ideais. A sentenza: a condena a unha segunda morte, o ostracismo. Lembrámolo neste A Fondo, xusto 25 anos despois do seu pasamento.

**Imaxe:** Monumento a Carballo Calero en Santiago de Compostela, polo escultor José Molares.

## 4 EN PROFUNDIDADE

Ferrol,  
30 de outubro  
de 1910

Trinitarias  
(1928,  
en castelán) — Vieiros (1931) — La soledad  
confusa (1932) — O silencio axionllado (1934)

### POESÍA



Carvalho publicou once li-  
bros de poesía.

... "dunha forma ou doutra  
—aínda que eu son polígra-  
fo, xa que teño traballado  
en narrativa, en teatro e  
en ensaio—, creio que, efec-  
tivamente, o máis íntimo  
da miña personalidade es-  
tá reflexado na poesía, até o extre-  
mo de que na mesma narrativa ou no  
mesmo teatro, considero que a parte  
mais persoal ou a parte mais orixi-  
nal, dentro da orixinalidade que cabe  
a un escritor do século XX depois de  
Xesusristo, é aquela que contén un-  
ha raíz lírica" (Fernán-Vello / Pillado,  
Conversas en Compostela, páx. 86)

### TEATRO

En 1971, Carvalho Calero reuniu nun tomo o que, nas súas  
verbas, consideraba máis lexíbel ou visíbel do seu teatro. Un  
total de catro pezas ás que engade en 1982 outras catro.

"A minha afeição ao teatro, afeição que só esporádica-  
mente podem cultivar ao longo da minha vida, data dos meus anos infan-  
tis. Os meus pais, no pequeno Ferrol dos tempos da guerra europea e o  
após-guerra inmediato, acudían sistematicamente ao teatro Jofre cando o  
seu cenário nos brindava algum espectáculo" (*Letras Galegas*, páx. 322)

### ENSAIO

Carvalho Calero ofrécenos magníficos exemplos de obras ensaísticas, tanto nas  
conferencias e artigos de xornal como, mesmo, na súa obra científica. Nas súas  
colectáneas como *Libros e autores Galegos* ou *Da fala e da escrita* podemos  
achar bos exemplos.



### NARRATIVA

A obra narrativa de Car-  
valho Calero abre coa que  
foi a primeira novela da  
posguerra galega, *A gen-  
te da barreira*, escrita tra-  
la súa saída do cárcere, e  
prosegue con diversos tí-  
tulos que van dende  
roman-  
ces até  
obras  
de na-  
rrativa  
breve.



Gramática elemental del gallego común (1966) — Primeiro libro dedicado por Carvalho á ciencia lingüística

Breviario antológico de la literatura gallega contemporánea (1966)

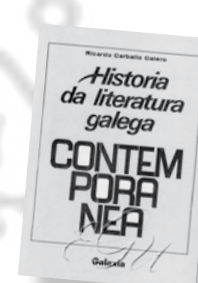
1960

## LINGÜÍSTICA E FILOLOXÍA GALEGAS

A preocupación de Carvalho pola lingua, tanto pola súa codificación como polo uso, arranca de moi  
novo e mantense ao longo da súa vida. Sobre o uso en público do galego e a necesidade de crear-  
mos espellos públicos de uso dan conta estas verbas extraídas dunha carta do 21 de maio de 1933:  
"Paréceme moi mal que falaras en castelán no mitin escolar. Hai que partir da hipótese de que  
todos os estudantes de Santiago coñecen o galego. A tesis debe ser: en Galicia, como non se actúe  
como funcionario oficial nunca debemos falar en castelán en público".

"Algumas pessoas desinformadas tendem a apresentar-me como um inovador, como um revolucionário polo que se refere ao conceito  
da nossa lingua, mas as minhas opinións, expressadas naturalmente conforme aos meus propios parámetros persoais, são sem em-  
bargo aquelas opinións, aqueles critérios que tradicionalmente se professam dentro do galeguismo. Uma doutrina revolucionária é,  
por exemplo, a de que o Galego é uma lingua que deve ser considerada absolutamente independente dentro das Línguas da Români-  
ca. Isso sim pode ser considerado inovador, aínda que com um tipo de revolução completamente contrário à realidade da experiéncia  
histórica [...] eu realmente não creio que se me pode considerar um dos pais do reintegracionismo. Mais bem sou um dos fillos, por  
que o reintegracionismo nasce cientificamente com o Romanismo, e politicamente com o Galeguismo."

("O português na Galiza", em *Letras galegas*, AGAL, pp. 24-25, 1984)



1970

Libros e  
autores  
galegos: dos  
trovadores a  
Valle Inclán  
(1970)

Sobre lingua  
e literatura  
galega (1971)

Catro pezas (1971)  
A sombra de  
Orfeu, Farsa  
das zocas, A  
arbre, Auto do  
prisioneiro

Aos amores seródios (1979), relato

Libros e autores Galegos (1979 e 1982)

Estudos rosalianos (1977)

Problemas da lingua galega (1981)

Pretérito Imperfeito (1980)

Particularidades  
morfológicas del lenguaje  
de Rosalía de Castro (1972)

1980

Esta infografía recompila só parte da obra de Ricardo Carvalho Calero: a máis significativa por ser  
interesante para a lingua e historia galegas ou por ser novidosa.

1940

## SOBRE A ACADEMIA

Carvalho Calero le o seu discurso de ingreso na Real Academia Galega o 17 de maio de 1958, seguido da resposta de Ramón Otero Pedrayo. Leva por título "Contribución ao estudo das fontes literarias de Rosalía".

"E nada de sabios que non escriban en galego ou de boas persoas que se supón que nos ven con simpatía, mentras teñamos xente acreta-da que siga a nosa liña" (Cartas, pax. 397)

"Polo que se refire ás vacantes da Academia, penso o que sigue. Debemos manter o acordo entre nós dous – que pode se estender, natu-ralmente- de non votar a quenes non cultiven o galego" (Cartas, pax. 408-409)

## DIFUSIÓN CULTURAL

Ao longo da súa vida Carvalho desenvolveu un importante traballo de difusión cultural quer mediante conferencias quer mediante escritos en xornais. E é consciente das carencias que en materia cultural ten Galiza. Ao longo de toda a vida Carvalho Calero foi consciente da necesidade da intervención pública, a través de calquera medio, para divulgar e visibi-lizar a problemática lingüística ou cultural. E foi na derradeira década da súa vida (1980-1990), cando acudiu a cantas peticións lle foron feitas desde a Asociación Socio-Pedagóxica Galega, a Asociación de Escritores en Lingua Galega, a Mesa pola Normalización Lingüística, a Agrupación Cultural da Coruña "Alexandre Bóveda", a Asociación "Medulio", de Ferrol, a Asociación "O Facho", da Coruña a Associação Galega da Língua, etc. Ás veces atender este labor impídelle facer traballo de investigación.

"Non só as viaxes me rouban moito tempo, senón que aquí e alí mala-mente dou abasto ao meu traballo cotián. Pero o peor son as conferen-cias. (...) tiven que dar catro en Santiago (...) Agora irei a Vigo porque me pareceu que non conviña refutar a invitación, pero todo iso perturbame enormemente. Propoñome non dar máis niste curso. Pero quen sabe se poderei manter o propósito?" (Carta de 27 de marzo de 1966)

1950

A cegoña (1957), relato

As pitas baixo a chuvia (1952), relato

A xente da barreira (1951), romance

Os tumbo (1950), relato

Anxo da terra (1950)

Sete poemas galegos (1955)

Poemas pendurados dun cabelo (1952)

## CRÍTICA LITERARIA

A década de 1950 confirma a vontade de Carvalho de se dedicar á crítica literaria. Primeiro por medio de colaboracións no suplemento semanal de *La Noche*, vespertino santiagués, máis tarde co remate da súa tese de doutoramento, xermolo da *Historia da Literatura Galega Contemporánea*, 1963 (traballo iniciado en 1956 e con reedicións en 1975 e 1976). Inclúe estudos de etapas e autores literarios da Galiza a partir de 1808 e até 1975. A primeira edición inclúe apenas a pri-meira parte, abranxendo o século XIX. A obra completa aparece en 1975, sendo desde entón referencia para o estudo da literatura galega contemporánea.

"As túas verbas de aprobación do que coñeces da miña obra fixéronme moito ben, pois ando tan consumido pol-as miñas angueiras e dificultades no meu traballo no Colexio, e tan esgotado pol-a miña loita constante cos problemas, que ás veces seméllame imposible dispor de tempo e humor pra cumprir o meu desexo de facer a Historia ..." (carta do 19 de marzo de 1957).

## EDICIÓN DE TEXTOS

[Versos iñorados e ou esquecidos de Eduardo Pondal, (1961), Edición de Cantares gallegos de Rosalía de Castro (1969) e Poesías de Rosalía de Castro, con L.Fontoira Surís (1972)]

A edición de textos, quer con carácter crítico quer con carácter antolóxico, foi outra das ideas constantes de Carvalho.

"Coido que, sexan as que sexan as dificultades técnicas ou materiás que presente a impresión de Os Eoas, é un deber dos galegos acometer a realización da empresa. (...) Non é admisible que permaneza indefinidamente inédito un material poético elaborado por un escritor de tan outa categoría. A cultura su-perior galega ten necesidade imperiosa de coñecer de unha vez isa obra, e, ou renunciámos a erguer a nosa investigación erudita ao rango de seriedade e e prenitude que compre, ou temos que aspirar a ter a Pondal completo" (Cartas, 8 de novembro de 1955)

Os señores da Pena e O Lar de Clara (1984), novela curta

Provérbios Otomanos: De Selim a Solimám (1985), relato

Scorpio (1987), romance

Da fala e da escrita (1983)

Teatro completo (1982) O Fillo, Isabel, O Redondel, Os xefes

Letras Galegas (1984)

Escritos sobre Castela (1989)

Futuro condicional (1982)

Cantigas de amigo e outros poemas (1986)

Reticências (1990)

[Obras Póstumas: Do Galego e da Galiza (1990) e Umha voz na Galiza (1992)]



Compostela, 25 de marzo de 1990

DOCUMENTACIÓN extraída da exposición "Carvalho Calero: de puño e letra" comisariada por Xoán Costa en 2010. As citas están extraídas das cartas de Carvalho Calero a Fernández del Riego. INFOGRAFÍA: Silvia Cancela